

Schorsraderen

Moderne kinderen neem je mee in de natuur, op moerassafari, liefst in teekwerende groene kleding en met een smartphone voor de saai momentjes. Dure kleren, lastig te repareren en met subtiele wasvoorschriften. Pakweg veertig jaar geleden was doe-het-zelf-kleding nog populair, waarbij menig kleerma(a)k(st)er een radeerwiel gebruikte. Met dit instrumentje werd een maatpatroon vanaf een dun vel patroonpapier overgezet op de stof door kleine, gelijkmatig verdeelde naaigaatjes te prikken als over het patroon werd gereden. Vooral bij dikke stof of leer was dit een vrijwel onmisbare handeling. In die tijd waren kinderen ook dol op het uitprikken van papieren figuurtjes met een naald, waarbij onder de tekening een vilten kussen lag om de tafel heel te houden. Op de foto lijkt een van deze technieken gebruikt te zijn op de schors van deze boomstam. Of de boom nog leefde toen de gaatjes werden aangebracht, is niet duidelijk. Maar de hoofdvragen zijn natuurlijk: wat zijn dit en waar zijn ze voor nodig? Aan u om hier een beslissing over te nemen:

- Deze ratelpopulier is door een dorstige steenmarter (*Martes foina*) bewerkt, die met zijn hoektandjes gaatjes prikte om vervolgens het vrijkomende calorierijke boomsap op te kunnen likken.
- Deze berk is een gecamoufleerd nest van een berkenspintkever (*Scolytus ratzeburgi*) waar moederberkenspintkever onder de bast tientallen eitjes dicht op elkaar heeft afgezet. Moeder heeft voor haar kroost een ventilatiesysteem geconstrueerd opdat het niet benauwd krijgt bij het vreten van het spinhout.
- Dit is een gepont patroon voor het oogsten van kleine stukjes schors, die uitstekend kunnen dienen als aanmaakblokjes voor het kampvuurtje. Met een van een radeerwiel afgeleid instrument pons je de gewenste vormen in de schors, om die vervolgens eenvoudig met je Zwitsers zakmes als postzegels los te trekken.
- Het gaat hier om gaatjes die door een adulte vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*) in de schors zijn geprikt om er eitjes in af te zetten. De eitjes kunnen in de door de zon opgewarmde schors uitkomen, waarna de larven hun tweejarige ontwikkelingscyclus al vretend aan fungi, plantaardig en dierlijk materiaal in het hout zullen gaan volbrengen.
- Dit zijn oude entgaatjes voor de kweek van shiitakes (*Lentinula edodes*) op wilde kwijnende en dode stammen. Binnen enkele maanden kan hier royaal geogst worden, zonder dat er verder enige moeite voor verzorging nodig is geweest. Lekker en makkelijk!

Praktij kraadsel door Erwin Al en Ido Borkent, met dank aan Geert van Duinhoven voor het idee en de foto, en Marijn Nijssen en Jan ten Hoopen voor het antwoord.

foto: Geert van Duinhoven

Antwoord
De gaatjes in deze berkenstam staan bijzonder mooi op een rijtje. Dit was niet de enige berk die zulke rechte sporen toonde. Daarmee valt het eerste antwoord af. Hoewel dode berkenschors uitstekend aanmaakmateriaal is voor een kampvuurtje, roven we dat natuurlijk niet uit een natuurgebied. Vermiljoenkevers zetten hun eitjes onder de schors af, dus geen gaatjes in de schors voor de eitjes. En de enten voor shiitakes zijn zo groot als een flinke deutel (ronde houten prop van enkele centimeters lang en 8 tot 10 millimeter breed. Dus het moet wel om de berken-spintkever-airconditioning gaan. Antwoord b is dus goed. De berkespintkever is een pikzwart torentje van een halve centimeter lang. De moeder maakt gaatjes in berken boven de moederingang waar ze ook haar eitjes in heeft afgezet. Van daaruit knagen de larven vervolgens zijuarts hun patronen. Dat vrattpatroon lijkt sterk op het bekende vrattpatroon van iepenspintkever en letterzetter. De zichtbare gaatjes worden vaak als 'ventilatiegaten' aangeduid, maar de precieze functie is niet zeker. Ventilatie ligt wel het meest voor de hand. Meestal zijn er maar één of enkele van dergelijke gaatjes te zien boven de moederingang, behalve dan bij de berkespintkever, die slooft zich flink uit. Ze zijn overigens ook bij deze soort wel eens veel minder talrijk, maar dit beeld is heel typisch. Oh ja, en shiitakes groeien op harde houtsoorten zoals eik, beuk, tamme kastanje en okkernoot. Niet op berk.